

Katastrofik Sağlık Harcamaları alışması: TÜİK Verileri Işığında Anket Tasarımında Kullanılan Varsayımlar

Fikret Adaman

Aysun Ayęun

Buray Erus

Güvenç Kokaya

Berna Tuncay

Bedirhan stn

24.05.2017

Katastrofik Sağlık Harcamaları

- Sağlık sistemlerinin temel fonksiyonlarından biri tüm nüfusun sağlık hizmetlerine ulaşımı ve kullanımının sağlanmasıdır.
- Bunun önemli bir parçası ise hastalık durumunda oluşacak finansal risklere karşı toplumu koruyacak bir sağlık finansmanı sisteminin geliştirilmiş olmasıdır.
- Sağlık harcamalarının finansmanı için oluşturulan sistemin yeterli ve kapsamlı olmaması halinde, hanelerin beklenmedik olumsuz sağlık durumları ile karşı karşıya kalmaları durumunda cepten harcama yapmaları gerekecektir.
- Söz konusu sağlık harcamalarının hanehalkının sahip olduğu kaynaklara oranla belli bir miktarın üzerine çıktığı durumlara “katastrofik sağlık harcaması” adı verilmektedir.

Katastrofik Harcamalarının Sonuçları

- Katastrofik sağlık harcamaları yaşam standartlarında bir düşüőe yol açabilir ve özellikle de risk altındaki düşük gelirli hanehalklarının eğitim gibi diğer yaşam alanlarına gerekli olan yatırımları yapamamaları durumuna sebebiyet verebilir.
- Bu tip harcamalar hanelerde yoksullaştırıcı etki yaratabilir.
- Ayrıca, bu riskin varlığı sağlık hizmeti almayı erteleme durumunu da beraberinde getirebilir. Yoksul hanehalklarının bu talebi ertelemek yönünde böylesi bir davranış göstermeleri, toplum sağlığının iyileştirilmesi üzerinde güçlü bir engel teşkil edecektir.

Türkiye'de Katastrofik Harcamaların Hesaplanması-Bütçe Anketi

- 2002 yılı sonrasında TÜİK tarafından Hanehalkı Bütçe Anketi'nin düzenli olarak gerçekleştirilmesi ile sağlık harcamaları hakkında tahminler yapmak mümkün olmuştur.
- Bu veriseti kullanılarak birçok akademik çalışma yapılmış ve sağlık alanında yapılan reformların katastrofik harcamalar üzerine etkisi ele alınmıştır.

Bütçe Anketlerinde Sağlık Verisi

- Literatürde bütçe anketlerinin detaylı sağlık harcama anketlerine göre daha düşük oranlarda sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir.
- Raban vd. (2013) Hindistan özelinde sağlık anketlerinde katastrofik harcama yapan hane oranının bütçe anketleri ile elde edilen oranın 1,5 ve 3 katı arasında olduğunu gözlemlemiştir.
- Farklılıklardaki başlıca sebepler:
 - Ayakta tedavilerin bütçe anketlerinde daha az sayıda gözlemlenmesi,
 - Yatarak tedavilerde maliyetlerin bütçe anketlerine daha düşük yansımadır.

Bütçe Anketi ile Ölçülemeyen Durumlar

- İhtiyacı olduğu halde tedavi ve bakım maliyetlerini ekonomik nedenlerle erteleyenler.
- Cepten yapılan enformal harcamalar.
- Reçetesiz ilaç tüketiminin yol açtığı maddi yük ölçülememektedir. (Hanehalkı Bütçe Anketi'nde ilaç için yapılan katkı payı ödemeleri ile reçetesiz ilaçlar için yapılan harcamalar arasında ayırım yapılamadığı için)
- Reçetesiz ilaç tüketiminin yol açtığı tıbbi yük ölçülememektedir. (Reçetesiz ilaç tüketiminde kararın kişinin bizzat kendisi tarafından veya eczacının tavsiyesiyle alınması, ilaç kullanımında verimsiz bir sürecin ortaya çıkmasına yol açtığı için)

Katastrofik Sağlık Harcamaları

- TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi verilerine göre katastrofik sağlık harcaması yapan hanelerin oranı % 1'in altındadır.
- Araştırmamızın amacı haneler içinde nadir görülmekte olan bu durumu ortaya çıkaran harcama kalemlerini ve bu harcamaları yapan hanelerin sosyo-ekonomik özelliklerini sağlıklı bir şekilde araştırabilmektir.
- Bunun için gerekli örneklem sayısına bütçe kısıtları dahilinde ulaşabilmek anket tasarımının dikkatli bir şekilde yapılması gerekmektedir.
- Katastrofik Sağlık Harcamaları Anketi çalışması için önerilen yöntem iki aşamalı bir ankettir. Bunun ön hazırlığı Hanehalkı Bütçe Anketi'nden elde edilmiş verilerdir.

Veri Kaynağı - HBA

- Hanehalkı Bütçe Anketi'nde hanehalklarının tüketim harcamaları ile hane ve bireylerin sosyo-ekonomik özellikleri bulunmaktadır.
- Hanehalkı tüketim harcamalarına ilişkin bilgiler, hanehalkı fertleriyle yapılan görüşmeler ve hanehalklarının bir ay boyunca yaptıkları günlük harcamaları tuttukları kayıt defterleri yoluyla derlenmektedir.
- Çalışmada 2014 yılı HBA kesit verileri kullanılmıştır.
- Anket çalışması 2014 yılında 10.122 haneyi kapsamaktadır.

Risk grupları

- Belli özellikte bireyler (engelli, yataklı tedavi görmüş, kronik hastalığı bulunan, yaşlı gibi) içeren hanelerde katastrofik sağlık harcaması yapma olasılığı diğer hanelere oranla daha yüksektir.
- Bu hanelerde katastrofik harcama yapma olasılığını hesaplamak için HBA verilerinden yararlanılmıştır.

Değişken Açıklaması

- Engelli bireyler: Günlük faaliyetlere engel olabilecek fiziksel ya da zihinsel problemleri bulunan bireyler.
- Yaşlı bireyler: 75 yaş üstü olan bireyler.
- Yatılı tedavi gören bireyler: Hastane hizmetlerine 30 lira ve üzeri ödeme yapmış bireyler.
- Kronik hastalığı olan bireyler: Eczacılıkla ilgili ürünlere (ilaç) 30 lira ve üzeri harcama yapmış bireyler.
- Katastrofik Sağlık Harcamaları: Toplam sağlık harcamalarının hanehalkı toplam harcamalarına oranının yüzde 10'undan büyük olduğu durumlar (Dünya Bankası).
- Bütün değişkenler hane bazında hesaplanmıştır.

Ön Analiz Sonuçları: Belli özelliklere sahip haneler ve bunların içinde katastrofik harcaması olanların oranı

Kategori	Haneler		Hanelerde katastrofi durumu	
	Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı
Yaşlılık	592	5.85	18	3.04
Engellilik	651	6.43	28	4.30
Yataklı Tedavi	383	3.78	73	19.06
Kronik Hastalık	696	6.88	59	8.48
Hiçbiri	7066	69.81	125	1.77

İki Risk Grubu Birden Bulunan Haneler

Kategori	Haneler		Hanelerde katastrofi durumu	
	Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı
Yaşlılık ve yataklı tedavi	28	0.28	10	35.71
Yaşlılık ve engellilik	315	3.11	15	4.76
Yaşlılık ve kronik hastalık	67	0.66	14	20.90
Yataklı tedavi ve engellilik	45	0.44	17	37.78
Yataklı tedavi ve kronik hastalık	91	0.90	32	35.16
Engellilik ve kronik hastalık	98	0.97	22	22.45

İkiden Fazla Risk Grubu Bulunan Haneler

Kategori	Haneler		Hanelerde katastrofi durumu	
	Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı
Yaşlılık, yataklı tedavi ve engellilik	17	0.17	8	47.06
Yaşlılık, yataklı tedavi ve kronik hastalık	7	0.07	2	28.57
Yaşlılık, engellilik ve kronik hastalık	50	0.49	14	28.00
Yataklı tedavi, engellilik ve kronik hastalık	9	0.09	3	33.33
Hepsi	7	0.07	5	71.43

TEŞEKKÜRLER